

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

FÖRUNDERSÖKNING

Förundersökning

- Ställningstagande om och hur en förundersökning skall bedrivas görs fortlöpande under hela utredningen. I praktiken sker det vid 3 tillfällen
 - När anmälan kommer in
 - Under utredningen
 - När förundersökningen/utredningen är klar

Utgångspunkt

- Åklagare skall, om inte annat är särskilt föreskrivet, väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal.
- Huvudregel = förundersökningsplikt

När inleds förundersökning

- Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats

Vem inleder förundersökning

- Förundersökningsledaren fattar beslut om förundersökning skall inledas (polis eller åklagare)
- Ärenden som inte är av enkel beskaffenhet överlämnas till åklagare
- Samtliga arbetsmiljöärenden och miljöärenden, förutom nedskräpning, överlämnas till åklagare

Skäl att inte inleda förundersökning

- Om det är uppenbart att brottet inte går att utreda
- Om utredningen skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse + endast böter
- Om inte åtal på grund av bestämmelserna om *åtalsunderlåtelse* i 20 kap 7 § rättegångsbalken + att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att inte inleda förundersökning

Åtalsunderlåtelse

Åklagare får besluta att underlåta åtal för brott under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts

- Om det kan antas att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter
- Om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det inte finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse
- Om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det föreliggande brottet
- Om psykiatrisk vård kommer till stånd

Åtalsunderlåtelse

- Åtal får underlåtas i andra fall än som tidigare nämnts, om det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och att det med hänsyn till omständigheterna inte heller krävs av andra skäl att åtal väcks

Väsentligt allmänt intresse

- Likhetsprincip – får inte medföra att likartade fall bedöms olika.
- Den misstänkte tidigare gjort sig skyldig till brott
- Förverkande av egenbom av icke obetydligt värde kan komma ifråga
- Brotts svårighet och omständigheter, t ex samhällets markering att viss brottstyp inte accepteras
- Viss brottstyp är särskilt svårupptäckt eller svårutredd
- Allmänprevention, t.ex. att viss brottslighet förekommer i besvärande stor omfattning
- Bedömning av rättsfråga

Väsentligt enskilt intresse

- Skadeståndstalan, beroende på skadans storlek och parternas ekonomiska förhållanden
- Grov kränkning av målsäganden

Miljöbrott

- Restriktivare tillämpning vid arbetsmiljö- och miljöbrott. Enligt motiven skall åtalsunderlåtelse ske i undantagsfall

Åtalsprövning

29 kap 11 § sista stycket miljöbalken

- Om en gärning enligt 29 kap 1-9 § miljöbalken *kan* föranleda miljöstraffsavgift *och* det inte kan antas föranleda annan påföljd än böter, får åtal väckas av åklagare endast om åtal är påkallat ur allmän synpunkt

36 kap 10 a § brottsbalken

- Om ett brott som *kan* föranleda talan om företagsbot har begåtts av oaktsamhet *och* det inte kan antas föranleda annan påföljd än böter, får brottet åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt

Påkallat ur allmän synpunkt

- Presumtion mot lagföring
- Helhetsbedömning av samtliga omständigheter

Talar för

- Medveten försumlighet
- Systematisk brottslighet
- Avsikten varit att dölja skador på miljön

Talar mot

- Gärningen begåtts av oaktsamhet (ringa)
- Resultat av okunnighet eller obetänksamhet

Hur utreds miljöbrotten

- Åklagare fattar beslut om att inleda förundersökning
- Åklagare utfärdar direktiv till polisen samt överlämnar eventuellt utredningsmaterial
- Polisen utreder ärendet i enlighet med givna direktiv, ofta med en dialog med åklagaren
- Beslutsunderlag lämnas till åklagare, förundersökningsprotokoll eller underlag för nedläggningsbeslut
- Åklagarbeslut, åtal, strafföreläggande, företagsbot eller nedläggning
- Process i domstol

Nedläggning under förundersökning

- På samma skäl som att inte inleda förundersökning, kan en inledd förundersökning läggas ned
- Brottet begåtts eller bevisningen finns utomlands
- Ej anledning anta att brott förövats
- Gärningen preskriberad
- Misstänkt avliden
- Misstänkt under 15 år
- Misstänkt lämnat landet och förväntas inte återvända
- Gärningen att bedöma som ringa brott
- Gärningsman okänd
- Nöd
- Brister i objektiva och subjektiva rekvisitet

Förarbeten och praxis

- Misstänkt lämnar en rimlig förklaring till sitt handlande. I motiven anges följande " åtalsunderlåtelse inom specialstraffrätten bör ske när det gäller oaktsamhetsbrott som framstår snarare som resultat av okunnighet eller oaktsamhet än som ett uttryck för nonchalans gentemot gällande bestämmelser.
- Gärningsmannen saknat kännedom om regeln han brutit mot
- Lång tid förflutit sedan brottet begicks
- Straffbestämmelser på väg att ändras
- Brottslingens person, ålder och hälsa
- Processekonomiska skäl
- NJA 2004 s 80 – inte ansvar i fall av mindre oaktsamhet

Anmälan

- Tillsynsmyndighet skall anmäla till åklagare om det finns misstanke om brott
- Det ankommer på åklagare att bedöma om misstanke om brott föreligger
- Vid osäkerhet, kontakta åklagare.

Anmälans utformning

- Använd blanketter, t ex de som länsstyrelsen tagit fram
- Bakgrundsmaterial, t. ex. beslut om tillstånd etc
- Bevisning, fotografier, prover etc
- Information om sanktionsavgifter meddelats
- Historik
- All skriftlig dokumentation bör inges i 2 exemplar

Sekretess

- Allmän handling, inkommit, förvarats eller upprättats hos myndigheten
- Undantag, personliga brev och meddelanden, minnesanteckningar och mellanprodukter

Sekretess

- En allmän handling måste lämnas ut såvida inte den omfattas av sekretess enligt sekretesslagen

Sekretess

- Varje myndighet har sin sekretess
- Prövningen sker vid den myndighet där uppgiften finns

Sekretess

- Enligt 5 kap 1 § 1 st sekretesslagen gäller sekretess bl. a. för uppgift som *hänför sig* till förundersökning i brottmål eller åklagarmyndighetens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott, om det kan antas att syftet med beslutande eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs
- Att sekretess gäller för en uppgift som *hänför sig till* förundersökning, tvångsmedelsanvändning, underrättelseverksamhet m.m. innebär att sekretess gäller oavsett i vilken verksamhet och hos vilken myndighet uppgiften finns

Sekretess

- Sekretessen följer med uppgiften
- Det krävs inte heller att uppgiften härrör direkt från en brottsbekämpande myndighet

Sekretess

- RÅ 2002 ref. 103

Regeringsrätten fann att sekretess enligt 5 kap 1 st. 1 p 1 och 5 kap 1 § st. 3 var tillämpliga hos kommun som förvarade uppgifter som hade lämnats från kommunen till polismyndighet med anledning av misstankar om brott och som även ingick i materialet i en pågående förundersökning.

Sekretess

- Enligt 5 kap 1 § 3 st. sekretesslagen gäller sekretess i annan verksamhet hos myndighet för att biträda åklagarmyndighet eller polismyndighet med att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott.
- Bestämmelsen är tillämplig när andra myndigheter än de brottsbekämpande förebygger eller utreder brott. Bestämmelsen gäller redan när myndigheten börjar samla in information som tyder på brottslig verksamhet.
- Skyddet gäller oavsett om de brottsbekämpande myndigheterna vet om att de blir hjälpa eller inte.
- Skyddet gäller även när en myndighet hjälper en brottsbekämpande myndighet med att lämna ut uppgifter som myndigheten förfogar över

Sekretess

- Sekretessbrytande bestämmelse enligt 14 kap 4 § sekretesslagen gäller inte.
- Inte heller gäller reglerna om parts insyns rätt enligt 16 § förvaltningslagen eller underrättelseskyldighet enligt 17 § förvaltningslagen

Sekretess

- Brott mot tystnadsplikten

2 socialtjänstemän dömdes 1998 av Alingsås tingsrätt för brott mot tystnadsplikten enligt 5 kap 1 § 1 st. sekretesslagen för att de underrättat en person om att en polisanmälan gjorts mot honom. De 2 tjänstemännen hade av sin chef fått reda på att polisanmälan gjorts och att ett polisingripande skulle ske.

Oaktsamhet

- Bonus pater familias
- Myndighets föreskrifter

- Inte all oaktsamhet straffbar, NJA 2004 s 80

Ringa brott

- En gärning skall anses som ringa om den framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som är avsett att skyddas genom straffbestämmelsen

- Vid prövningen skall samtliga omständigheter beaktas, vilket innebär att inte endast objektiva faktorer är av betydelse utan också den grad av oaktsamhet som gärningsmannen visat, NJA 2004 s 840

- Beträffande oaktsamhet, jfr NJA 2004 s 80 samt praxis för åtalsunderlåtelse

Fällande domar

- Brottsanmälningar, vid låg misstankegrad
- Långa utredningstider
- Brister i bevissäkring
- Företagsbot
- Svårigheter att övertyga domstolar om det straffbara i överträdelserna

Fällande dom

- Åtal skall väckas när åklagaren kan motse fällande dom. Detta gör att domstolarnas ställningstagande och rättstillämpning i stor grad styr vilka mål som åklagaren väcker åtal.
- Svårtillämpad lagstiftning
- Även om brottslighet kan visas, svårt att få högre befattningshavare fällda

Strafföreläggande

- Erkännande av brottet
- Skadestånd
- Påföljd, böter eller villkorlig dom och böter
- Företagsbot, högst 500 000 kronor

- Utfärdas av åklagare

Annan rättsverkan

- Drabbar juridisk person eller om sådan inte finns fysisk person

- Förverkande
- Sanktionsavgifter
- Företagsbot

Förverkande

- Utbyte eller värde av brott
- Egendom som använts som hjälpmedel vid brott
- Föremål som kan komma till brottslig användning
- Värdet av ekonomiska fördelar i näringsverksamhet

Sanktionsavgifter

- Regleras genom Arbetsmiljöverkets föreskrifter och 30 kap Miljöbalken

Företagsbot

- För brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet skall, på yrkande av allmän åklagare, näringsidkaren åläggas företagsbot, om det för brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter och
- näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten, eller
- brottet har begåtts av
- en person i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller att fatta beslut på näringsidkarens vägnar, eller
- en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten
- Gäller inte om brottsligheten varit riktad mot näringsidkaren.

Företagsbot

- Företagsbot skall fastställas till lägst 5.000 kronor och högst 10.000.000 kronor
- När storleken av företagsbot bestäms skall, med beaktande av straffskalan för brottet, särskild hänsyn tas till den skada eller fara som brottsligheten inneburit samt till brottslighetens omfattning och förhållande till näringsverksamheten. Skälig hänsyn skall också tas till om näringsidkaren tidigare ålagts att betala företagsbot

Företagsbot

- Företagsbot får sättas lägre än vad som borde ha skett
 - om brottet medför annan betalningsskyldighet eller särskild rättsverkan för näringsidkaren och den samlade reaktionen på brottsligheten skulle bli opropotionerligt sträng
 - om näringsidkaren efter förmåga försökt förebygga avhjälpa eller begränsa de skadliga verkningarna av brottet
 - om näringsidkaren frivilligt angett brottet, eller
 - om det annars finns särskilda skäl för jämkning
- Om det är särskilt påkallat med hänsyn till förhållandena får företagsbot efterges

Företagsbot

- Om brott som kan föranleda talan om företagsbot
 - har begåtts av oaktsamhet och
 - inte kan antas föranleda annan påföljd än böter
 - får brottet åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt

Ansvar

- Företagaransvar
 - garantställning som innebär en skyldighet att se till att det inte begås brott i verksamheten
 - underlåtenhetsbrott
 - att företagaren har ett direkt eller indirekt företagaransvar som innebär handlingsplikt
 - att brottet faller inom företagarens ansvarsområde
 - att uppsåt, eller oaktsamhet alternativt grov oaktsamhet kan läggas företagaren till last

Vilka har företagaransvar

- Juridiska personens verkställande ledning
 - aktiebolag, styrelsen och VD
 - handelsbolag, bolagsman
 - kommanditbolag, komplementär
 - stiftelse, styrelse eller förvaltare

Delegation

- det skall föreligga ett klart och otvetydigt behov av delegation
- den till vilken ansvaret delegeras måste inta en relativt självständig ställning inom företaget vad avser de aktuella arbetsuppgifterna. Han skall ha tillräckliga beslutsbefogenheter och ekonomiska resurser för att kunna vidta de åtgärder som är påkallade
- den till vilken delegation sker skall vara kompetent att leda den verksamhet som han ansvarar för
- det skall av delegationen klart framgå vem eller vilka som i olika avseenden bär ansvaret för att lagstiftningen följs och dels bör den vara skriftlig.

Delegation

- Kvarliggande ansvar trots delegering
 - indirekt ansvar
 - tjänsteställning
 - påverkar och styr det delegerade området

Vittnesmål

Vittne

- Var och en som inte är part i målet får höras som vittne
- släkt
- under 15 år
- egen brottslighet

Vittnesmål

Sakkunnig

- Finnes för prövning av fråga, vars bedömande kräver särskild fackkunskap
- Förordnas av rätten eller åberopas av part